

УДК 636.127.1.082

## ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРЕБЦІВ – ПЛІДНИКІВ ОРЛОВСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ ЗА ОСНОВНИМИ СЕЛЕКЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ

*Ломако К. П.* – магістрант,

*Соболь О. М.* - к. с.-г. н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

У статті проаналізовано сучасну генеалогічну структуру жеребців - плідників які використовуються в Україні. Встановлено, що досліджене поголів'я належить до 9 основних ліній породи. Значення основних ознак були близькі до середніх даних племінного ядра породи, оцінки з бонітування коливалися в межах 7,0...9,5 бали. Племінне використання жеребців було мало інтенсивним. За комплексом ознак, найкращі показники мали представники ліній Пілота, і Воїна; найгірші - ліній Ісполнітельного, Ветра та Проліва.

**Ключові слова:** коні, орловська рисиста, жеребці – плідники, рангова оцінка, лінія, проміри, типовість, походження, екстер'єр, жвавність.

### *Ломако К. П., Соболь О. М. Характеристика жеребцов – производителей орловской рысистой породы по основным селекционным признакам*

В статье проанализирована современная генеалогическая структура поголовья жеребцов - производителей, которые используются в Украине. Установлено, что исследованное поголовье принадлежит к 9 основным линиям породы. Значения основных признаков были близки к средним данным племенного ядра породы, оценки по бонитировке колебались в пределах 7,0...9,5 баллов. Племенное использование жеребцов было мало интенсивным. По комплексу признаков, лучшие показатели имели представители линий Пилота, и Воина; наихудшие - линий Исполнительного, Ветра и Пролива

**Ключевые слова:** лошади, орловская рысистая, жеребцы - производители, ранговая оценка, линия, промеры, типичность, происхождение, экстерьер, резвость.

### *Loenko K.P, Sobol O.M. Characteristics of Orlov trotter stallions by the main breeding traits*

The article analyzes the current genealogical structure of stallions used in Ukraine. It is determined that the researched population refers to 9 main lines of the breed. The values of the main features were close to the average data on the nucleus, appraisal values varied within 7.0 ... 9.5 points. The use of studhorses was not intensive. The best indicators were observed in the representatives of Pilot and Voin lines; the worst ones in Ispolnitelnyi, Veter and Proliv lines.

**Key words:** horses, Orlov trotter horse, stallions, rank rating, line, measurements, typicality, origin, exterior, liveliness.

**Постановка проблеми.** Кіннозаводство та конярство України перебувають у стані втрати багатьох позицій, як економічного так і виробничого характеру. Найбільш вираженим на сьогоднішній день стало зниження, часом різке, рівня племінної роботи кінних заводів і племінних репродукторів. Запити сьогоднішнього дня не тільки не стали нижчими, але, навпаки, зросли і вимагають ретельного підходу до побудови всієї племінної роботи, включення в неї нових елементів і методик.

Приклади роботи конярських організацій західних країн показують, що тільки такі системні підходи дають високі результати і забезпечують виробництво по справжньому висококласної продукції та отримання рентабельності від розведення. Так, в Україні, де більшість поголів'я коней використовується на транспортних та господарських роботах, необхідна система заходів щодо

поліпшення якості коней робочо – користувального напрямку та ефективності їх використання [1].

Основним методом поліпшення масового коня – поголів'я є племінна робота. Головними завданнями племінної роботи в масовому конярстві є вирощування і поліпшення місцевих порід коней шляхом підвищення продуктивних якостей, працездатності, вантажопідйомності і витривалості. Отже, бажаними якостями племінних коней при отриманні молодняка для подальшого використання його в сільському господарстві, виконання транспортних робіт є хороші упряжні форми та сила, поєднана з хорошою рухливістю. Потрібний великий, міцний кінь, що має витривалість і невибагливість.

Коні заводських порід володіють певною спеціалізацією, а часто також підвищеною запалом і відомою ніжністю конституції, не можуть задовольнити потреби господарства, тому у цих цілях поліпшення якості поголів'я робочих коней найчастіше застосовується поглинальні схрещування. Для цієї мети використовують жеребців поліпшуючих порід.

Велику цінність для роботи в сільському господарстві мають помісі, отримані від схрещування жеребців рисистих порід з ваговозними кобилами, що володіють середнім типом сільськогосподарської коні. Практика показує, що помісі мають підвищену життєздатність і працездатність [2].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Провідними поліпшувачими породами коней України залишаються орловська і російська рисисті, новоолександрівська і радянська ваговозні, чистокровна і українська верхові. Значно менше використовуються коні тракененські верхові, торійські запряжні.

Орловська рисиста порода є однією з найдавніших легко запряжних рисистих порід світу. Нарядність коней орловської рисистої породи завдяки наявності в їх родоводах предків арабської верхової породи, висока витривалість, невибагливість, стійко успадковуваний рисистий алюр стали підставою для використання її у створенні таких рисистих порід як французька та російська.

Орловська рисиста порода є досить популярною в Україні, про що свідчить широкий ареал розведення коней цієї породи. У цілому, популяція коней орловської рисистої породи є достатньо жвавою, з високою роботоздатністю.

Разом із цим, основною умовою подальшого розвитку, удосконалення, попиту коней орловської рисистої породи в Україні є відновлення тоталізатору та загальної інфраструктури рисистих випробувань, а також розвиток масового кінного спорту, кінного туризму, екіпажного прокату, дайвінгу [3].

Коні орловської рисистої породи знаходять широке застосування не тільки в рисистих перегонах, а й у сільському господарстві, як поліпшувачі робочих коней, їх універсальність не раз підтверджувалась результатами використання у класичних видах кінного спорту, тому збереження, подальший розвиток і удосконалення коней цієї породи для України є дуже важливим. Резерви конярства в Україні використовуються не повністю, а рівень ведення кіннозаводства відстає від провідних країн Західної Європи і Америки, що обмежує участь українських кіннотників у міжнародних змаганнях та скорочує експортний потенціал племінних та спортивних коней.

Внаслідок важкого фінансового стану, зниження ефективності управління розвитком конярства, порушень технологій вирощування коней та недостатнього наукового забезпечення галузі в більшості племінних репродукторів

і окремих кінних заводах призупинено випробування коней на іподромах, знизився рівень відтворення і якість вирощеного молодняка.

На сьогодні, в Україні діє два іподроми, де проходять випробування рисаки. Для прикладу, у тій же Франції їх більше 250, а у найближчій до нас Російській Федерації - 24. Іподроми в усьому світі є не тільки місцем випробування рисистих коней, а й ареною, де кожен заводчик може оцінити ефективність своєї роботи не тільки у хвилинному виразі при розіграшу призу свого коня, а й і у грошовому.

Так, ще в 90 - х роках 20 сторіччя у Швеції щорічно від тоталізатору отримували 9,2 млрд. крон (1,424 млрд. у.о.), із них 7 млрд. йшло на виграш тим, хто грає, 1 млрд. - на виплату податку державі, а із решти - 1,2 млрд. крон (13 %), половина відраховувалася на преміально-призові, а інша - на розвиток та утримання іподрому, заохочення коневласників, організацію племінної справи, пропаганду рисистих випробувань [4].

**Постановка завдання.** Проблеми племінної роботи з кіньми орловської рисистої породи пов'язані з тим, що, на відміну від рисистих порід закордонного походження, орловська завжди широко використовувалася в якості поліпшувача масового поголів'я. Тому виникає питання суміщення селекції за жвавистю з відбором за тими ознаками, які необхідні для використання в якості поліпшувача (екстер'єр, проміри, тип, відтворні якості).

Оскільки основним напрямом розвитку конярства в Україні залишається робоче - користувальне, поліпшення робочих коней стає необхідною умовою подальшого розвитку усієї галузі. Основою племінних заходів в поліпшенні коней в Україні являється обґрунтований вибір покращуючої породи.

Найвища інтенсивність використання коней припадає на період бездоріжжя, коли опір дороги може підвищуватися до 0,1 - 0,15. При такому невеликому нормальному тяговому зусиллі коня маса корисного вантажу стає надто малою, щоб забезпечити економічну доцільність використання, отже, і утримання коня [5].

Херсонська область має 4 суб'єкти діяльності в галузі конярства, але всі вони відносяться до верхового напрямку. Тобто, ті жеребці - плідники, які в них утримуються, не можуть бути рекомендовані для використання в якості поліпшувачів масового поголів'я. З метою покращання племінної роботи в масовому конярстві необхідно використання жеребців - плідників запряжних порід, зокрема, орловської рисистої. Для відбору жеребців - поліпшувачів необхідно було визначитися з основними ознаками та показниками їх розвитку. До них відносяться:

- проміри, які дають уяву про розвиток жеребця;
- показники роботоздатності, які характеризують конституційну міцність, розвиток кровоносної та серцево - судинної систем;
- оцінки бонітування, які свідчать про комплексну оцінку господарсько - корисних ознак коня

Важливими ознаками для жеребця - плідника є ті, що характеризують його відтворні якості (коефіцієнт зажереблюваності та благополучного вижереблення) [2].

Характеристика переваг та недоліків жеребців - плідників різних ліній проводилась за загальноприйнятими методиками рангової оцінки окремих

ознак та визначення сум рангів за певними групами ознак[6].

Ці показники вивчалися на підставі даних про жеребців - плідників орловської рисистої породи, які були внесені в «Каталог жеребців - плідників рисистих порід, атестованих до племінного використання на 2006 - 2015 роки» [7]. Всього в каталозі наведені дані про походження, випробування та бонітувальні оцінки 73 жеребців - плідників орловської рисистої породи. У відповідності до мети проведення досліджень нами були виділені ті жеребці, по яких була наведена інформація не менше ніж за 3 роки племінного використання в кількості 41 голови.

Ці жеребці - плідники мають різноманітне походження і відносяться до 9 ліній породи (рис.1). Найбільше представлені 3 лінії (Пілота, Піона та Барчука), які складають 65,9% дослідженого поголів'я.

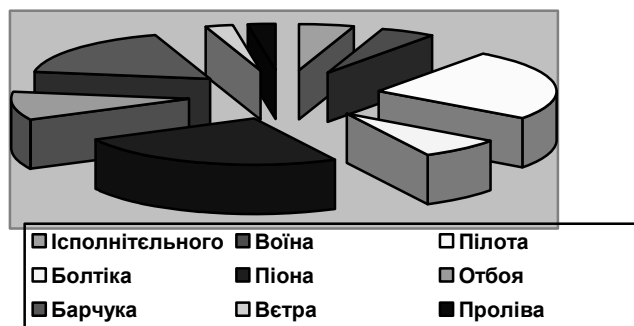


Рис. 1. Розподіл жеребців - плідників за лініями

Для виконання мети досліджень нами були поставлені такі завдання:

- дати порівняльну оцінку жвавості жеребців-плідників різних ліній та всього поголів'я в цілому;
- охарактеризувати розвиток основних бонітувальних ознак жеребців-плідників різних ліній та всього поголів'я в цілому;
- оцінити рівень оцінки екстер'єру жеребців-плідників різних ліній та всього поголів'я в цілому;
- визначити показники відтворної здатності жеребців-плідників різних ліній та всього поголів'я в цілому.

**Виклад основного матеріалу досліджень.** Проміри характеризують ріст та розвиток коня і для орловської рисистої породи є однією з важливих селекційних ознак. Як свідчать дані табл. 1, жеребці – плідники в цілому мали близькі до середніх по породі показників проміри: 161,9 – 165,0 – 185,3 – 20,95 см.

Таблиця 1 - Характеристика основних промірів

Лінія	Середні проміри								Сума рангів
	висота в холці, см	ранг	коса довжина тулуба, см	ранг	обхват грудей, см	ранг	обхват п'ястка, см	ранг	
Ісполнительного	161,0	V	163,0	VIII	185,0	V	20,3	VI	24
Воїна	165,5	I	170,0	I	189,0	II	23,0	I	5
Пілота	160,9	IV	163,3	VI	184,2	VI	20,7	V	20
Болтіка	162,0	III	165,0	V	183,0	VIII	21,4	II	18
Піона	160,0	VII	164,1	VI	183,6	VII	20,8	IV	24
Отбоя	165,5	I	167,3	II	186,5	IV	21,4	II	9
Барчука	163,7	II	167,1	III	188,6	III	20,8	IV	12
Ветра	159,0	VIII	166,0	IV	193,0	I	21,0	III	16
Проліва	160,5	VI	166,0	IV	182,5	IX	21,0	III	22
По всьому поголів'ю	161,9 ±3,42		165,0 ±3,58		185,3 ±4,42		20,95 ±0,75		

В цілому, найкращі рангові показники за сукупністю основних промірів мали представники ліній Воїна (середні проміри 165,5 – 170,0 – 189,0 – 23,0), Отбоя (середні проміри 165,5 – 167,3 – 186,5 – 21,4).

Найгірші рангові показники за сукупністю промірів мали представники ліній Пілота (середні проміри 160,9 - 163,3 - 184,2 - 20,7) та Піона (середні проміри 160,0 - 164,1 - 183,6 - 20,8).

Характеризуючи бонітувальні ознаки жеребців - плідників 9 ліній (табл.2), виявилось, що найкращі бали за походження мали плідники лінії Ісполнительного (9,5), за типовість - ліній Ісполнительного та Отбоя (по 9,0), за проміри Ісполнительного (9,0), за екстер'єр Воїна та Проліва (по 9,0) та за роботоздатність Піона (9,3). В цілому кращі показники мали представники ліній Піона (походження - 9,4, типовість - 8,6, проміри - 8,8, екстер'єр - 8,3, робоча продуктивність - 9,3), Ісполнительного (походження - 9,5, типовість - 9,0, проміри - 9,0, екстер'єр - 8,0, робоча продуктивність - 8,0) і Барчука (походження - 9,0, типовість - 8,9, проміри - 8,3, екстер'єр - 8,3, робоча продуктивність - 8,6), порівняно з середніми (походження -  $9 \pm 0,46$ , типовість -  $8,61 \pm 0,65$ , проміри -  $8,46 \pm 0,69$ , екстер'єр -  $8,56 \pm 0,58$ , робоча продуктивність -  $8,56 \pm 0,89$ ).

Найнижчі бали за бонітувальні ознаки отримали плідники лінії Ветра (походження - 8,0, типовість - 9,0, проміри - 8,0, екстер'єр - 8,0, робоча продуктивність - 8,0). В середньому, жеребці – плідники мали найбільш високі бали за показниками походження ( $9,0 \pm 0,46$ ), найнижчі - за показниками промірів ( $8,46 \pm 0,69$ ).

За даними таблиці 3, кращу жвавість мали жеребці – плідники ліній Пілота (2.05,7) та Піона (2.06,3), найгіршу – представники лінії Ісполнительного (2.22,4). Аналізуючи племінне використання визначили, що племінне навантаження плідників різних ліній суттєво відрізнялось, коливання становили 2,3....10,5 кобил/рік на жеребця - плідника.

Плідники лінії Ісполнительного мали найбільше навантаження кобил на рік (10,5) і коефіцієнт благополучного вижереблення (97,5%) був найвищий, але коефіцієнт зажереблованості кобил був дещо низький (67,1%).

**Таблиця 2 - Характеристика бонітувальних ознак**

Лінія	Бонітувальні ознаки					По всіх ознаках	
	походження	типовість	проміри	екстер'єр	роботоздатність	сума балів	ранг
Ісполнітельного	9,5	9,0	9,0	8,0	8,0	43,5	III
Воїна	8,5	8,0	8,5	9,0	8,0	42,0	VI
Пілоата	8,8	8,6	8,3	8,7	9,1	43,5	II
Болтіка	8,7	8,0	8,7	8,7	7,0	41,1	VI
Піона	9,4	8,6	8,8	8,6	9,3	44,7	I
Отбоя	8,8	9,0	8,3	8,8	8,3	43,2	IV
Барчука	9,0	8,9	8,3	8,3	8,6	43,1	V
Ветра	8,0	9,0	8,0	8,0	8,0	41,0	VIII
Проліва	9,0	8,0	8,0	9,0	8,0	42,0	VI
По всьому поголів'ю	9,0±0,46	8,61±0,65	8,46±0,69	8,56±0,58	8,56±0,89	-	-

Якщо порівняти лінію Болтіка, то коефіцієнт зажереблованості кобил (82,8%) був найвищий і коефіцієнт благополучного вижереблення був на високому рівні (95,7%). Плідники лінії Ветра мали найнижчі показники за коефіцієнтами зажереблованості (45,3%) і благополучного вижереблення (75,0%).

**Таблиця 3 - Характеристика роботоздатності та племінного використання коней**

Лінія	Середня жвавість, хв., сек.	Ранг за середньою жвавістю	Середнє племінне навантаження, кобил/рік	Коефіцієнт зажереблованості, %	Ранг за показником зажереблованості, %	Коефіцієнт благополучного вижереблення, %	Ранг за показником благополучного вижереблення, %	Сума рангів за показниками відтворення
Ісполнітельного	2.22,4	VIII	10,5	67,1	VII	97,5	I	16
Воїна	2.08,5	V	4,6	72,4	IV	91,7	IV	15
Пілоата	2.05,7	I	7,2	74,0	III	94,6	III	7
Болтіка	2.14,5	VII	5,1	82,8	I	95,7	II	10
Піона	2.06,3	II	8,0	78,2	II	89,8	V	9
Отбоя	2.08,7	VI	5,7	63,3	VIII	84,6	VII	21
Барчука	2.07,2	IV	8,9	68,0	VI	88,7	VI	16
Ветра	2.07,2	IV	8,8	45,3	IX	75,0	VIII	20
Проліва	2.06,4	III	2,3	68,6	V	75,0	VIII	15
По всьому поголів'ю	2.08,2 ±3,56	-	7,3±2,41	72,4±11,07		89,7±6,14		

Для порівняльної оцінки жеребців – плідників різних ліній був визначений сумарний рейтинг за дослідженими ознаками. Найкращі показники мали представники ліній Пілоата і Воїна за рахунок сполучення досить високих показників екстер'єрних ознак, жвавості та відтворних якостей (рис. 2).

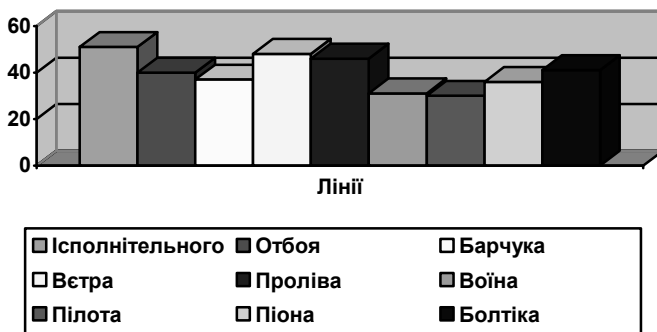


Рис. 2. Розподіл жеребців - плідників за сумарною кількістю балів згідно лінійної належності

Найгірші показники мали представники ліній Ісполнительного (за рахунок відносно невисокої жвавості та коефіцієнта зажереблюваності), Ветра (за рахунок невисоких бонітувальних оцінок, жвавості та коефіцієнта зажереблюваності) і Проліва (за рахунок невисоких бонітувальних оцінок та коефіцієнта благополучного вижереблення). Виходячи вимог до промірів жеребців – плідників для використання в масовому конярстві, найбільш придатними є представники ліній Воїна, Отбоя та Барчука, де достатньо високі проміри сполучені з розвитком інших селекційних ознак.

**Висновки.** Досліджене поголів'я жеребців – плідників є досить різноманітним за промірними показниками. Коливання проміру висти в холці складало 160,0...165,5 см, косої довжини тулубу 163,3...170,0 см, обхвату грудей 183,0...193,0 см та обхвату п'ястку 20,3 23,0 см. Найкращі рангові показники мали представники ліній Воїна, та Отбоя, найгірші - представники ліній Пілота та Піона.

Найбільш високі бали жеребці – плідники мали за показниками походження ( $9,0 \pm 0,46$ ), найнижчі - за показниками промірів ( $8,46 \pm 0,69$ ). Кращі показники мали представники ліній Піона, Ісполнительного - і Барчука. Найнижчі бали за бонітувальні ознаки отримали плідники лінії Ветра.

Середня жвавість дослідженого поголів'я жеребців – плідників  $2,08,2 \pm 3,56$  хв., сек. Кращу жвавість мали жеребці – плідники ліній Пілота ( $2,05,7$ ) та Піона ( $2,06,3$ ), які мають низькі рангові оцінки за промірами; найгіршу – представники лінії Ісполнительного ( $2,22,4$ ) з найгіршими показниками промірів.

Середнє племінне навантаження  $7,3 \pm 2,41$  кобил на рік/гол. Кращі відтворних якостей показники мали порівняно жваві представники ліній Пілота та Піона, гірші - представники ліній Отбоя та Ветра із близькою до середніх даних жвавістю.

Сумарно, найкращі показники мали представники ліній Пілота, і Воїна; найгірші - ліній Ісполнительного, Ветра та Проліва. Виходячи з цілей використання жеребців – плідників в масовому конярстві, найбільш придатними є представники ліній Воїна, Отбоя та Барчука.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:**

1. Деякі напрями племінної роботи в масовому конярстві [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://webfermer.org.ua/tvarynnyctvo/konja/dejaki->
2. Каштанов Л.В. Племенное дело в коневодстве/Л. В. Каштанов. – М.: Либроком, 2011. – 394 с.
3. Рождественская Г. А. Орловский рысак /Г. А. Рождественская. - М: Аквариум Бук, 2003. - 106 с.
4. Бега в Швеции// Золотой мустанг - 1998- №1. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.goldmustang.ru/magazine/ippodrom/241.htm>
5. Тимченко А.М. Роль коневодства в экономическом положении сельского населения // Коневодство и конный спорт. -2004. - № 6. –С. 2- 6.
6. Оценка жеребцов-производителей [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www. ...www.ruhorses.ru/horse/orlov/test.html>
7. Каталог жеребців-плідників рисистих порід, допущених до племінного використання/[Н.В.Кудрявська, К.К.Згара, К.М.Саєнко, Т.В.Нечіпоренко, І.В.Ткачова, Д.А.Волков, О.О.Корнієнко] - Харків: ІТ НААНУ, 2011. - 264 с.

**УДК 636.22/28.082****ЛАКТАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПЕРВІСТОК РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ З ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА**

**Перекрестова Г.В.** – головний технолог  
ТОВ “МВК “Єкатеринославський”, здобувач, ДДАЕУ

*В статті викладено матеріали щодо характеристики показників персистенності лактаційної функції корів у першу лактацію швейцарської породи та помісей, отриманих від схрещування тварин української чорно- (F<sub>1</sub> ½УЧоРМ×½Ш) та червоно-рябої (F<sub>1</sub> ½УЧеРМ×½Ш) молочних порід із швейцарськими бугаями.*

*Встановлено, за показником падіння надою (ППН) первістки різних генотипів майже не мають відмінностей, його значення коливається в межах 73,6 % – 75,0 %. За показником сталості лактації (ПСЛ) Іоганссона-Ханссона швейцарські первістки та помісі F<sub>1</sub> ½УЧеРМ×½Ш характеризуються практично однаковим значенням – 97,0 і 96,8 %, а у помісей F<sub>1</sub> ½УЧоРМ×½Ш не перевищує 91,4 %, що менше в абсолютному обчисленні на 5,6 і 5,4 % (P<0,001). В цей же час, у чистопородних швейцарських корів показники індексу повноцінності лактації (ППЛ) В. Б. Веселовського та спадання лактації (ІСЛ) Д. В. Єлпатьєвського більше відповідно на 10,8 і 9,0 % (P<0,001) ніж у помісей першого покоління F<sub>1</sub> ½УЧоРМ×½Ш і F<sub>1</sub> ½УЧеРМ×½Ш.*

*Доведено, що рівень молочної продуктивності у швейцарських первісток упродовж перших 7 місяців лактації становить у середньому 5777,3 кг молока, що на 7,53 % більше (P<0,001) помісних первісток F<sub>1</sub> ½УЧоРМ×½Ш за удою на рівні 5342,2 кг.*

**Ключові слова:** первістки, генотип, лактація, удій, коефіцієнти лактаційних кривих.

**Перекрестова А.В. Лактационная функция первотелок разных генотипов на промышленном комплексе по производству молока**

*В статье изложены материалы по характеристике показателей персистенности лактационной функции коров в первую лактацию швейцарской породы и помесей, полученных*